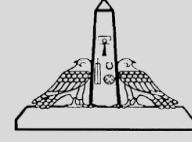

كلية الآداب

حوليات آداب عين شمس المجلد ٤٦ (عدد يوليو - سبتمبر ٢٠١٨)

<http://www.aafu.journals.ekb.eg>

(دورية علمية محكمة)

جامعة عين شمس

وظيفة العبارة الاصطلاحية في المقال السياسي مقالات بن درور يميني نموذجاً دراسة تحليلية - تداولية

حامد مرهون حمد *

Baghdad University - College of Languages - Department of Hebrew Language

المستخلص

يسعى هذا البحث إلى تسليط الضوء على أحد الأساليب اللغوية البلاغية المهمة ألا وهو العبارة الاصطلاحية، واستعمالها في المقال السياسي الإسرائيلي عن طريق دراسة أبرز أنواعها وأبنيتها النحوية المختلفة ووظيفتها التداولية، وكان المجال التطبيقي لهذه الدراسة هو مقالات الصحفي الإسرائيلي بن درور يميني المنشورة في الموقع الإلكتروني لصحيفة معاريف الإسرائيلية للسنوات (٢٠١١-٢٠١٢).

قسم البحث إلى قسمين، نظري وتطبيقي، الجانب النظري تضمن مدخلاً تعريفياً بالمقال عموماً والمقال السياسي خصوصاً مع استعراض أهم التعريفات التي اهتمت بالعبارة الاصطلاحية وإبراز أهم مميزاتهما. أما الجانب التطبيقي فقد اهتم برصد أبرز أنواع العبارة الاصطلاحية وأبنيتها النحوية في مقالات بن درور يميني من أجل الوصول إلى أهم الوظائف التداولية التي تؤديها العبارة الاصطلاحية في المقال السياسي.

خلص البحث إلى إن العبارة الإصلاحيّة تمتلك بنية معجمية ودلالية ونحوية خاصة بها لا يمكن المساس بها دون الإخلال بالمعنى العام للعبارة الإصلاحيّة، وخلص أيضاً إلى إن أهم الأبنية النحوية للعبارة الاصطلاحية في مقالات يميني هي: (العبارة الاسمية، العبارة الفعلية، عبارة الجر والجملة البسيطة)، وأهم الوظائف التداولية التي تؤديها العبارة هي: إقناع المتلقي، تبيان القصد ووظائف لغوية وأسلوبية مختلفة.

© جميع حقوق الطبع والنشر محفوظة لحويلة كلية الآداب - جامعة عين شمس ٢٠١٧.

**הפונקציה של הביטוי האידיומטי במאמר הפוליטי
מאמרי בן דרור ימיני לדוגמה
עיון אנליטי-פרגמטי**

ד"ר חאמד מרהון חמד

הפקולטה לשפות- אוניברסיטת בגדאד
המחלקה לשפה העברית

מילות מפתח: ביטוי אידיומטי, צירוף כבול, מאמר פוליטי, פונקציה.

הקדמה

השפה אינה רשימה של מילים או קבוצה של ביטויים בלבד, אלא היא סוציאליזציה, תרבות ורעיונות. לכל שפה תרבות משלה ולכל שפה סביבה מיוחדת בה העוזרת לה כדי להמשיך בדרכה הלאה. השפה משחקת תפקיד חשוב בבניית החברה ובהתגבשות החזון שלה, מכיוון שהיא הקשר בין כל בני החברה.

הביטויים האידיומטיים הם יחידה סמנטית שלמה, אי אפשר לפרק אותה והם מתקשרים בקשר הדוק עם התרבות והסביבה של הדוברים של שפה כלשהי, לכן יש להם מקום מכובד בכל שפה, והם מהווים חלק אינטגרלי מן השפה, לא זה בלבד אלא הם מסייעים לשמירת השפה.

המאמר הפוליטי נחשב כלי חשוב בידי העיתונאים, כדי להביע את דעותיהם כלפי האירועים והסוגיות השונות המתרחשות בחברה ובמדינה. הביטויים האידיומטיים הם אחד האמצעים הלשוניים החשובים ביותר בכתיבת המאמר הפוליטי, מכיוון שהם מביעים הרבה משמעויות במילים מעטות, ומעשירים את התוכן של המאמר.

העיתונאי בן דרור ימיני הוא אחד הפובליציסטים החשובים בעולם העיתונאות הישראלית, הוא איש שמאל ציוני, כפי שהוא מזהה עצמו, בעל עמדות פוליטיות מיוחדות הוא תומך בפתרון שתי המדינות וחלוקת ירושלים. סגנונו מצטיין בשימוש הרב בביטויים האידיומים השונים והמגוונים ומכל שכבות הלשון העברית, ביטויים אלה מסייעים לו לחזק את סגנון הכתיבה שלו, ומעשירים את הטקסט הפוליטי שלו, באמצעותם הוא מעביר את מסריו ואת רעיונותיו לכל קהל הנמען.

קורפוס המאמר מתמקד בשנות (2011-2012), מכיוון שמאמריו של בן דרור ימיני בשנים אלה מתמקדים בסוגיות חשובות בחברה הישראלית כמו: מחאות צדק החברתית, סוגיית המסתננים והסכסוך הישראלי – הפלסטיני.

במאמר זה ננסה להבהיר ולגלות את מבניהם, הן הסמנטי והן התחבירי, וסוגיהם של הביטויים האידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני ולהצביע על הפונקציות הפרגמטיות שלהם במאמר הפוליטי.

המחקר מתחלקים לשני חלקים, תיאורטי ויישומי, החלק התיאורטי כולל מבוא על הגדרותיו של המאמר בכלל והמאמר הפוליטי בפרט, וגם כן כולל סיקור להגדרותיו של הביטוי האידיומטי ומאפייניו הבולטים ביותר, אלא החלק היישומי מתמקד בביטויים האידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני, כדי לסמן את הפונקציות החשובות ביותר שהביטויים האידיומטיים משחקים במאמר הפוליטי.

חשיבות המחקר

הלשון היא הבסיס של כל תרבות, ובליבה של כל לשון נמצאים הביטויים האידיומטיים, שמהווים חלק אינטגרלי ממה. הביטוי האידיומטי משקף צדדים שונים: תרבותיים, דתיים ולשוניים. חשיבותו טמונה ביכולתו להביע הרבה דברים במספר מועט של מילים, לכן השימוש בביטוי האידיומטי מעשיר את הטקסט הן מבחינת הצורה והן מבחינת התוכן.

השערות המחקר

נקודת ההנחה של המחקר היא: השימוש בביטוי האידיומטי הוא טכניקה חשובה בכתיבת המאמר בכלל והפוליטי בפרט. הביטוי האידיומטי משחק תפקידים חשובים רבים המסייעים

להעביר את המסר של המאמר.

מטרת המחקר

מטרת המחקר היא להבליט את הפונקציות העיקריות של הביטוי האידיומטי במאמר הפוליטי, כדי להשיג את המטרה הזו, יש לנקוט בצעדים הבאים:

- הגדרת הביטוי האידיומטי הגדרה מקיפה.
- לערוך ניתוח לשוני - פרגמטי לביטויים האידיומטיים.

קורפוס המחקר

קורפוס המחקר מתהווה מ(100) ביטויים אידיומטיים שמצויים ב (20) מאמר של בן דרור ימיני, המפורסמים באתר עיתון "מעריב" הישראלי בשנת 2011-2012.

שיטת המחקר

כדי לנתח את הביטויים האידיומטיים מבחינה לשונית ולהבליט את הפונקציות העיקריות של הביטויים, נשענו על השיטה האנליטית והדסקריפטיבית.

• מבוא

המאמר הפוליטי, רקע תאורטי

פוליטיקה, מעבר לכל דבר אחר, היא תחרות. זוהי תחרות בין שמאל לימין, בין דתיים לחילוניים, בין הממשלה למנהיגי תנועות פוליטיות וכן בין פוליטיקאים שונים המתמודדים זה מול זה בבחירות. וכמו בכל תחרות - כל שחקן מנסה לנצח את יריבו. לתקשורת החדשותית תפקיד חשוב מאוד בתחרות הזו. התקשורת החדשותית מביאה, למעשה, את הקהל לתחרות. זהו קהל שיכול להגיע לאלפים, לעשרות אלפים או אף למיליוני אנשים. טבעם של "אמצעי התקשורת", השתנה במידה ניכרת בעידן האינטרנט, אולם הצורך להישמע נותר מרכיב מרכזי במשחק הפוליטי. כמו בעבר, גם היום כל שחקן פוליטי רוצה להעביר את המסרים שלו לקהל גדול ככל האפשר על מנת לגייס תומכים למען מטרותיו. למען האמת לא יהיה זה מרחיק לכת לומר שמי שלא קיים בתקשורת לא קיים מבחינה פוליטית כלל (וולפספלד, גדי, 2012: 5).

המאמר העיתונאי בעל חשיבות רבה לכל הציבור, משום שהוא מספק מידע מפורט על אירועי החיים השונים, מושך את תשומת ליבם של הקוראים שלרוב אין להם מושג על פרטי האירועים והעניינים, לכן הם מוצאים במאמר זה את מה הם רוצים לדעת, כדי שתהיה להם השקפת עולם משלהם כלפי מה שקורה מסביבם.

המאמר העיתונאי זכה להגדרות רבות ומגוונות, נסקור כמה מהן להן:

המאמר הוגדר כ"כלי עיתונאי להביע בצורה ישירה על מדיניות של העיתון וגם כן על דעתם של הכותבים כלפי האירועים היומיומיים והסוגיות שמעניינים את דעת הקהל המקומית והבינלאומית על ידי פרשנות, הבהרה ותגובה, דבר זה עוזר לחשוף את ממדיהם והשלכותיהם השונים של האירועים (أبو زيد، فاروق، ١٩٨٥: ١٧٩), וגם כן הוגדר המאמר כ"רעיון כלשהו שכותב עיתונאי החזיק בו מתוך חוויה שלמה לחדשות, דעות, כיוונים, עמדות או בעיות המשפיעות על ההחלטה ועל פעילות החברה. הכותב מציג ומבהיר את הרעיון, מתנגד לו או תומך בו, בלשון בהירה ובסגנון המשקף את אישיותו ומחשבתו, כל זה בהיקף מתאים לסוגי, לחשיבותו ולמסקנות הנצפות לו (ادهم، محمود، بدون تاريخ: ١٤).

ומבחינת הצורה הוגדר המאמר כ"קטע חיבורי מוגבל באורך ובנושא, נכתב בדרך קלה בלי העמדת פנים, עיקרו הבסיסי שיהיה הבעה נאמנה על אישיותו של הכותב. (يوسف نجم، محمد، 1966: 95).

המאמר הפוליטי נחשב אחד סוגי המאמר החשוב ביותר בעולם העיתונות, בגלל המקום המכובד שכבש אצל הקוראים שעוקבים את האירועים בכלל, והצעירים במיוחד, בזירה הפוליטית הפוערת, קוראים אלה מתעניינים לדעת כל מה שקורה בחברתם. המהפכה הטכנולוגית שיחקה תפקיד חשוב להפוך את הסוג הזה של המאמר מזווית עיתונאית

שעוקביה הם עילית של מומחים בענייני פוליטיקה או כלכלה אל חומר תרבותי שעוקבים אותו רוב הקוראים בצורה יומיומית, לא זה בלבד, אלא הם יכולים להביע את דעתם על תוכן המאמר על ידי תגובות שהם כותבים, במיוחד בעיתונות אלקטרונית, לכן המאמר הפוליטי אינו מיועד לעילית של בעלי תרבות, אלא הוא מיועד לכל האנשים שיודעים לקרוא .

המאמר הפוליטי הוא המאמר שכותבו מביע בו את רגשותיו כלפי מדינתו כדי להעיר את העם להתמודד עם המצב הפוליטי הקיים. לדוגמה, הכותב מדבר על שיטות הממשלה, ואת התפקיד של המפלגות בביקורתן, לפעמים הוא מפנה את דבריו לשולט בצורה ישירה לצור קשר בינו לבין העם כדי למצוא פתרון לבעיות שלהם. המאמר הפוליטי דורש רגשות לאומיות נאמנות ותוכן לאומי נלהב שיכול להשפיע על הקוראים (الحديدي، عبد اللطيف محمد السيد ، 2003 : 39).

ראוי לומר שכותב המאמר הפוליטי חייב לטפל בתופעה כלשהי על פי הקשרה ההיסטורי, הכלכלי, החברתי והפוליטי ולשפוך אור על ההשלכות של תופעה זו מכל צדדיה, דבר שמעודד את הקורא לחפש על מהותם של גורמים אלה, הן החיוביות והן השליליות. המאמר הפוליטי תורם לספק את צרכי העם, האינטלקטואליים, הפוליטיים, החברתיים, וגם כן הוא תורם בגיבוש מודעות פוליטית לאזרחי, ומעודד אותו להצטרף לפעילויות הפוליטיות, האינטלקטואליות, והתרבותיות של המפלגה שמפרסמת את העיתון (ياسين، عبد القادر ، 2011 : 35).

בעבר ההתייחסות אל לשון העיתונות הייתה כאל ספרות לא אמנותית. ח' רבין כינה אותה "לשון בינונית" ותיאר אותה במילים אלה: "הלשון הכתובה היום-יומית של מכתבים, עיתונים, ספרות לא אמנותית וכו' ". בראשית המאה ה-20 טען יצחק שלזינגר, כי אף על פי שאין ללשון העיתונות דימוי של "לשון גבוהה", היא ראויה לשמש קורפוס לתיאורים בלשניים- סגנוניים, המכוונים אל העברית הכללית של ימינו (לוי, דולי, 2014: 49)

● מאפייני המאמר הפוליטי

1. המאמר הפוליטי מצטיין בקלות, בהירות, ובהתרחקות מעמדת פנים לשונית, מכיוון שהוא מפורסם בעיתונים יומיומיים ונקרא מכל שכבות החברה השונות. (عابد، رسمي علي ، 2011 : 138)
2. הסתמכות על עדויות ריאליות והגיגות כדי לשכנע את הקוראים (أدهم، محمود ، 2010 : 23).
3. המאמר מצטיין בלשון רטורית ובבחירת מילים וביטויים בהירים קלים להבנה , כדי להיות מובן לכל הקוראים (شهاب، موسى علي ، 2012 : 98).
4. התוכן של המאמר נובע מהמציאות הקיימת של החברה, כלומר, הדיון בבעיות של החברה.
5. הצגת פתרונות מתאימות לבעיות שמוצגות במאמר.

● ביטוי אידיומטי, מהו

הביטוי האידיומטי* הוא חלק אינטגרלי מהלשון בכללי, שעל ידו אנו יכולים להביע את הרגשים שלנו בכל תחומי החיים השונים, החברתיים, הפוליטיים, הכלכליים ועוד.

הביטוי האידיומטי הוא צירוף של מילים שמשמעותם כצירוף שונה ממשמעות רכיביהם (ירקוני, רבקה, יחידה 1, 2005 : 79). אחמד מוח'תאר עומר מגדיר את הביטויים האידיומטיים ב" ביטויים מתהווים מהצטרפות מילים, יש להם משמעות מילולית ולא מילולית" (عمر، احمد مختار ، 1988 : 33), ר.לאנצ'ר (Langacher R.W) מגדירו ב" ביטוי בעל משמעות שאי אפשר להסיקה ממשמעות המילים של המילים המהווים אותו, ויש לה ייחודיות שעושה אותו יותר טוב להציג את המידע מביטוי רגיל (أبو زلال، 2005 : 50), ואי אפשר לתרגם ללשון אחרת בדיוק מילולי, אלא להסביר את המשמע הכלול בו או למצוא לו ביטוי מקביל בלשון התרגום (בן אורי, א. , מדור שני, 1963 : 91). נידה (Nida) מצייין שהקשר בין רכיבי הביטוי האידיומטי אינו תוצרה של הצטרפות רכיביו, ולכן יש

להתייחס לה כחידה סמנטית אחת (אבו זלאל, 2005: 57), אך הביטוי האידיומטי הוא כל רצף של מילים הנוטות להופיע יחד ובסדר קבוע (בן שחר, רינה, 1190: 101).

רוביק רוזנטל מציין את חשיבותם של ביטויים אידיומטיים באומרו: "לצירופי הלשון מעמד תרבותי-לשוני ייחודי. הם מקשרים ומתווכים בין רבדים היסטוריים ובין תרבויות רחוקות. ההיסטוריה המיוחדת של השפה העברית מאפשרת לנו לספר את גלגוליו של צירוף מקראי או תלמודי לאורך הדורות, ולראות איך פשט צורה ומשמעות וכיצד הוא משמש בעברית המודרנית. צירופי הלשון הם דרך המלך של השפעת לשונות זו על זו ועל העברית. לצירופי לשון תפקיד מרכזי בעיצוב התודעה ההיסטורית, התרבותית הדתית שלנו כיהודים וכישראלים. למשל, הצירוף עקידת יצחק, שהתגלגל מסיפור מקראי, מלווה את ההיסטוריה הישראלית כקוד של שאלות מוסר ויחסי דורות" (רוזנטל, רוביק, 2009: ה).

• **מאפייני הביטוי האידיומטי**

א. אידיומטיות: לפחות לאחת מן המילים המרכיבות את הצירוף יש משמעות שונה בתוך הצירוף מהמשמעות שיש לה בשימוש החופשי. במילים אחרות: משמעו הכולל של הצירוף אינו מתקבל מצירוף חופשי של משמעי הרכיבים שלו.

ב. הדיקות: קיימת זיקה בין מרכיבי הצירוף, ולכן אפשר להשלים את הצירוף על סמך חלק ממנו בשיעור גבוה של סבירות, כלומר אפשר לנבא את מבנהו השלם של הצירוף, אם נתון חלק ממנו.

ג. קביעות דקדוקית: תכונה דקדוקית-סמנטית, המתבטאת במגבלות של נטייה, החלות על מרכיבי הצירוף. כלומר – קביעות דקדוקית מתבטאת בכך שאין להכניס שינויים במרכיבי הצירוף, מבלי שיאבד את אופיו. (ניר, רפאל, יחידה 10-11-12, 1990: 124).

תכונה בולטת של הצירוף המילוני היא כבילות, ולכן הוא מכונה גם בשם "צירוף כבול". כבילות זו מתבטאת בכך, שאין אפשרות לשנות את מרכיביו שינוי דקדוקי, כשם שמקובל בצירוף חופשי. שינוי כזה בצירוף הכבול עלול לגרום אחריו שינוי סמנטי בסיסי (ניר, רפאל, יחידה 1-3, 1989: 112-113).

מן הראוי להבחין בין צירוף תחבירי (חופשי), שאינו בגדר יחידה מילונית (כגון: **ריח נעים, רצפת האולם, ממתין לרופא**), לבין צירוף כבול, מילוני. הצירוף המילוני מופיע בדרך כלל כערך משני במילון, לצדו של המרכיב העיקרי (הגרעין) או כאזכור כפול לצד כמה מן המרכיבים (בדרך כלל – שניים). כך, למשל, מאזכר הצירוף הכבול "תולעת ספרים" במילון אבן שושן פעמיים, פעם כערך משני ליד "ספר", ופעם כערך משני ליד "תולעת" (ניר, רפאל, 1993: 95).

בינתיים עלינו לקבוע קריטריונים אחידים לצירופן של שתי מילים או להפרדתן, ושניים הם:

"העיקרון האחד הוא מורפו סינטקטי, אם הצירוף מתנהג מבחינה מורפולוגית או מבחינה תחבירית כמילה אחת, הוא ייחשב מילה אחת, לדוגמה: **הדין והשבון הוגש**. תווית היידוע הועמדה בראש הצירוף, נטיית הנשוא היא ביחיד, שלא בהתאמה לצירוף של איחוי. לכן יש להוסיף גם את תכונת הכבילות של הצירוף, דהיינו – את אי יכולתם של רכיביו להיות מומרים במילים אחרות (למשל, נרדפות) תוך כדי שמירה על משמעותו".

"העיקרון השני הוא סמאנטי, אם משמעות הצירוף שונה מסך משמעויות רכיביו, הרי זו דרגת כבילות גבוהה, שתצדיק לכאורה את הגדרת הצירוף כמילה אחת" (שלזינגר, יצחק, 1994: 37-38).

יש לציין כי כל צירוף כבול היה בעבר, בעת היווצרותו, צירוף חופשי כלשהו, שזכה לשימושים חוזרים, עד כי שכחיות השימוש בו יצרה את כבילותו. מכאן שהמושג של צירוף

כבול מתייחס לשכיחות השימוש הלשוני, ולא לכללי הדקדוק או להיגיון החוץ-לשוני. ניקח לדוגמה את המשפט " להיות או לא להיות", שהוא, כידוע, תרגום המשפט " to be or to be" מתוך המלט לשייקספיר. כשכתב שייקספיר משפט זה בפתח המונולוג של המלט, היה זה צירוף מילים חופשי כלשהו שנבנה, כמובן, לפי כללי הלשון האנגלית. משפט זה זכה ל"ביצועים" חוזרים ונשנים (בגלל יוקרתו של המחזאי, פרסומו של המחזה וכו'), עד כי הפך לצירוף כבול בלשון האנגלית, ותרגומו לשפות שונות הפכו בהן לצירופים כבולים (בעברית: "להיות או להיות" לפי תרגום דוידוביץ', תש"ב, ולפי תרגום שלונסקי, תש"ו. ובווריאציה אחרת: "להיות או לחדול" – לפי תרגום פרץ סמולנסקין בתקופת ההשכלה) (בן שחר, רינה, 1990: 102).

מאפיין נוסף של הביטוי האידיומטי הוא הארגון הדקדוקי הבלתי גמיש של רכיביו. דבר זה יכול להתבטא בסדר מילים (למשל לא מאמר "מזלג, כף וסכין, אלא סכין כף ומזלג") או בהתאם (למשל נאמר "אני יכול לעמוד על דעתי" אבל לא "לעמוד על דעתך") (אלון, עמנואל ואחרים, 2006: 55).

מהבחינה הסמנטית מתקיימת בביטוי אידיומטי שני התנאים הבסיסיים של מילה לקסמה (יחידה סמנטית): הראשון, הצירוף ממלא ברצף התחבירי תא של "חלק משפט" שבדרך כלל ממלא את מילה – לקסמה וקיימת אפשרות להציבו במקומות שנים במשפט כיחידה אחת, השני, הקוהסיביות המבנית שלו (חלות עליו מגבלות המונעות החדרת יסודות נוספים בין חלקיו) (ניר, רפאל, 1993: 95).

● מאפיינים של לשון המאמר הפוליטי

- לשון המאמר הפוליטי היא לשון קלה ובהירה, והיא קרובה ללשון היומיום אבל אינה זהה לשון המדוברת. ניתן לסכם כמה מאפייני לשון המאמר הפוליטי להלן:
 - השימוש במילים שגורות וקצרות מובנות לכל הקוראים.
 - בהירות הביטוי על ידי הימנעות משימוש במלים מעורפלות וסתומות.
 - איזון הרעיון והכינוי המילולי שלו, כך שיהיה די להביע את הרעיון בכירור.
 - הקלות, העיתונאי חייב להשתמש בביטויים נפוצים ולהתרחק משימוש בביטויים יוצאי דופן.
 - השימוש במשפטים קצרים כביכול.

● סוגי הביטויים האידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני*

הביטויים האידיומטיים מתחלקים לארבע חלקים עיקריים:

א. צרף

הוא שתי מילים או יותר הבאות יחד בקביעות ומהוות יחידה סמנטית ולקסיקלית, המביעה מושג אחד. משמעותו של הצרף שווה לסכום משמעותות המילים המרכיבות אותו (לוי, חנה, 2008: 103)

הצרף נבדל מהניב בעובדה, שאינו מסומן מבחינת המשלב או הקונוטציה (רפאל ניר, 1993: 199) לדוגמה: **לשם שמים**: למען הרעיון ולא למען האינטרס, כגון פרנסה או טובות הנאנה (רוזנטל, רוביק, 2009: 509).

" המאבקים וההתחבטות היו **לשם שמים**. " (ימיני, בן דרור, 12.1.2012, www.nrg.co.il)

ב. ניב

ביטוי קבוע שמשמעותו אינה ניתנת לניבוי ממשמעות היחידות המרכיבות אותו(סילוני, טל והדר קלונובר, 2011: 23), המופיע כערך במילון. חלק נכבד מהניבים הם ציוריים, כלומר, רכיב אחד של הניב או כל הרכיבים עברו מעתק סמנטי* כלשהו, מטפורי או מטונימי. שתי תכונות בולטות לניב כצירוף כבול: אידיומטיות והדיקות. הניב משקף את אורחות החיים של יוצריו ואת התחום הקונקרטי שממנו צמח: חקלאות, בעלי חיים, בישול,

בנייה, מידות ומשקלות, דת, איתני הטבע וכו' (פרילוק, ניצה, 1999: 18-19), לדוגמה הביטוי: **תוכו כברו**: מעשיו והופעתו מעידים על פנימיותו (רוזנטל, רוביק, 2009: 889) " יצא לי, פה ושם, לשמוע את שלמה מעוז גם בחוגים קצת יותר אינטימיים. **תוכו כברו**. מה שהוא משמיע באוזני רבים הוא משמיע גם באוזני מעטים. " (ימיני, בן דרור, 17.1.2012, www.nrg.co.il)

ג. פתגם

הוא צירוף לשון המביע במשפט חוכמת חיים ואמת כללית, הנושאת מוסר השכל, רעיון לימודי או חינוכי (לוי, חנה, 2008: 103), משמעותו עשויה להיות מילולית (כמו משמעות הצרף) או אידיומטית (כמו משמעות הניב). (פרוכטמן, מאיה ואחרים, 2001: 13) הפתגם הוא טקסט זעיר, לרוב יש משפט תחבירי, אוטונומי מבחינה סמנטית ותלוי בקשר חברתי או נסיבתי במידה רבה או מעטה. יש פתגמים אוניברסליים המצויים בתרבויות שונות, ויש פתגמים המוכרים ברברה מסוימת, כמו פתגמים יהודיים הנשענים כל דת ועל מסורת.

לפתגמים כחידת שיה יש שתי מטרות תקשורתיות הכרוכות זו בזו: האחת חינוכית והשנייה הגותית – פילוסופית. הפתגם מנסה "אמת חיים" על טבע האדם ועל דרכו של עולם, מעלה טיעון – אופטימי או פסימי, בדבר חוקיות מסוימת בהתנהגות האנושית ומבקש לשכנע את המאזין באמת שלו. הפנייה היא גם אל רגשות הנמען, ולא רק אל ההיגיון שלו (פרילוק, ניצה, תשס"ב: 21), לדוגמה: **הרים את הכפפה**: נטל על עצמו יוזמה שהוצעה לו (רוזנטל, רוביק, 2009: 290).

" הכנסת חייבת **להרים את הכפפה**. לא כדי לפגוע בשלטון החוק. להפך. כדי להציל אותו." (ימיני, בן דרור, 12.1.2012, www.nrg.co.il)

ד. משל

חוקרי תולדות הספרות העולמית אומרים, כי המשלים הקדומים ביותר הידועים לנו הם מאמצע האלף השני לפה"ס בבבל, ומתקופה זאת בערך ידועים גם משלים מצריים, כלומר כאלף וחמש מאות שנה לפני תחילת תקופת המדרש. מלאחריהם ידועים משלי הודו ומשלי איסוסופ היווני אשר מתועדות מן המאה השישית לפנה"ס (פרנקל, יונה, 1996: 402).

אברהם אבן שושן מגדיר את המשל ב "סיפור אלגורי קצר, סיפור דמיוני או שיר שיש בו מסר-השכל, מעשה בדוי העשוי לשמש דוגמה לאחרים" (אבן שושן, 1979: 1562).

המשל מצטיין בשלוש תכונות עיקריות הן:

א. השוואת שני דברים, שאחד מהם הוא המשל, והשני הנשל: נזם זהב באף חזיר, אישה יפה וסרת טעם.

ב. הבעה קצרה תמציתית המילים מעטות: פוטר מים, ראשית מדון.

ג. רעיון מיוסד על הסתכלות במשך דורות, או על ההיגיון הישר, או על המוסר הדתי: כמים הפנים לפנים (בן אור, א. , מדור שני, 1963: 106).

בן דרור ימיני מפחית לשלב משלים במאמרים שלו, הוא השתמש במשל אחד בכל המאמרים שהיו קורפוס למאמר שלנו. לדוגמה, המשל **קצה הקרחון**: הדברים הגלויים לעין הם חלק קטן מהתמונה, שרובה נסתר. הרי הקרח הצפים בים באזורי הקוטב עיקרם מצוי מתחת למים לפני המים ורק ראשם, כשישית בלבד, בולט מעל לפני המים, ומכאן הדימוי (רוזנטל, רוביק, 2009: 788), כמשל משל לתופעה שרק מעט ממנה ידוע לצבור

" השוויון בנטל ממשיך להעסיק את החברה הישראלית. אלא שהשוויון בנטל הוא רק

קצה הקרחון לבעיה הרבה יותר עמוקה. " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 25.9.2012).

● המבנה התחבירי של הביטויים האידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני

● צירופים שמניים

הצירוף השמני הוא הצירוף שגרעינו הוא שם (והל, אריה, 2001: 198), רוב הצירופים השמניים הם צירופי סמיכות, הסמיכות היא ביסודה תופעה תחבירית. היא מתבטאת בהצטרפות של שתי לקסמות (מילים) לשם יצירת צירוף שמני. בדרך כלל שתי הלקסמות הן שמות עצם (כגון: תיבת הילוכים), אולם יש מקרים שבהם נוצר צירוף סמיכות באמצעות הסמכת שם תואר לשם עצם (כגון: יפה תואר), או באמצעות הסמכת שם מספר לשם עצם (שני הילדים) (ניר, רפאל, 1989: 116), לדוגמה: **סוף כל סוף**: העניין הסתדר לאחר ציפיה ממושכת, תוצאת סיום (רוזנטל, רוביק, 2009: 650).

"החלטות הממשלה משלשום מצביעות על כך שראש הממשלה **סוף כל סוף** מתעורר ראש עיריית אילת, מאיר יצחק הלוי, לקח אותו לחזותו במו עיניו בכיבוש הזוחל של העיר, שמשנה את פניה." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 13.12.2011) שיעורם של הצירופים השמניים היה (53%) מסך הכל של הביטויים, צירוף שמני מסייע להבהיר או לנמק את דבריו של הכותב בוצרה פשוטה יחסית, וגם כן שילובם בטקסט יהיה קל.

צירופים שמניים נוקשים יותר מצירופים פועליים לגבי השינוי לעשות בהם מבלי לפגוע בכבילותם. במקרים של צירופים פועליים אפשר בדרך כלל לשנות את זמנו ואת מספרו של הפועל, מבלי לפגוע בכבילות הצירוף (ניר, רפאל, 1993: 127). לדוגמה הביטוי: **גידולי פרא**: תופעה שלילית שצמחה ללא שליטה (רוזנטל, רוביק, 2009: 158), אין אנו יכולים לשנות את סדר המילים או להוסיף או להמיר אחד ממרכיביו של הביטוי מבלי לפגוע במשמעותו ובכבילותו של הביטוי, להפך מביטויים פועליים שניתן לשנות את זמנו, מספרו, וגופו של הפועל, לדוגמה: **להלך אימים**: מטיל אימה, מפחיד. צורתו הקבועה של הביטוי היא: **מהלך אימים**, אשר ניתן לשנות את צורת הפועל המורפולוגית כפי שאנו רוצים מבלי לשנות את משמעותו של הביטוי בכלל.

"ד"ר אילן סבן, טען שהכרעת בג"ץ בנוגע לעתירה נגד חוק האזרחות (שהוגשה על ידי עדאלה וח"כ זהבה גלאון) נדחתה בגלל שעיתונאי בכיר הצליח **להלך אימים** על שופטי בג"ץ." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 30.12.2011)

● צירופים פועליים

הם צירופי לשוני שהגרעין שלהם פועל, כיוון שהפועל קובע את זמן המשפט, הוא נחשב המרכיב העיקרי במשפט. צירוף לשוני יכול לכלול רק פועל או פועל עם משלימים. הצירוף הפועלי מספק מידע חשוב בנוגע למקרה המתואר במשפט, כגון: זמן התרחשות, סיום המקרה, אפשרות או אי אפשרות המקרה (חמד, חמד מרהון, 2015: 200). לדוגמה: **לו יהי**: קריאת תיפלה ותקווה (רוזנטל, רוביק, 2009: 489).

" ובשני תנאים: ראשית, זו תהיה ועדה ראשונה, סוף כל סוף, שבסופה לא תהיה עריפת ראשים. ושנית, זו תהיה ועדה ללא משפטנים. **לו יהי**." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 12.2.2012).

שעיונם של הצירופים הפועליים זכה ל (16%) מסך הכל של הביטויים, צירופים אלה מעצימים את האפקט של הטקסט ומוסיפים אווירה מותחת ודינמית.

● צירופי יחס

מילת היחס היא לתמיד תבוא בתחילת צירוף היחס, ובדרך כלל תבוא לפני צירוף שמני. במשפטים, צירוף היחס נמצא מחוץ למבנה הצירוף השמני, ואינו תלוי באיזה צירוף שמני מסוים. עם זאת, צירוף יחס יכול להיות בתוך מבנה הצירוף השמני, גם הוא מתאר את הצירוף השמני ומספק מידע נוסף עליו [Nigel fabb, 2005:24].

ניתן להגדיר את צירוף היחס ב: צירוף שיש בראשו מילת יחס ושם אחריה, כלומר הגרעין שלו הוא מילת היחס, מילת היחס יכולה להיות חבורה או לא חבורה (חאמד מרהון חמד, 2015: 200), לדוגמה: **מאחורי הקלעים**: הפעילות במערכות בעלות השפעה הסגורות בדרך כלל לעיני הציבור, כגון המערכת המדינית והצבאית (רוזנטל, רוביק, 2009: 512).
" מאחורי הקלעים הייתה דרמה, בחודשים האחרונים, בשבועות האחרונים, ואפילו אתמול. " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 212.1.2012).
 שעיוורם של הציורפים השמניים היה (19%) מסך הכל של הביטויים, תפקידם העיקרי של צירופים אלה הוא להוסיף ולהרחיב את המדע בטקסט.

משפטים פשוטים

המשפט הפשוט מתהווה משני חלקים עיקריים הם: נושא ונשוא, והוא חייב לכלול בין חלקיו רק נושא אחד ונשוא אחד (חאמד מרהון חמד, 2015: 203), לדוגמה: **סגר איתו חשבון**: לשלם את החוב של אחד, (סלנג) התנקם, השיב למישהו כגמולו (רוזנטל, רוביק, 2006: 254).

" לא מדובר רק בטענות פוליטיות. אלא שכל הטענות הללו מתגמדות מול העובדה שכלי תקשורת עלול להיסגר גם משום שמישהו רוצה **לסגור אתו חשבון**. " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 28.8.2012)
 שיעורם של המשפטים הפשוטים הוא (12%) מסך הכל של הביטויים. יש לעיתים למשפט פשוט תפקידים רבים במאמר מהן: הדגשה, עיכוב ועוד.

על הרבדים הלשוניים של הביטויים האידיומטיים במאמרי ימיני

יש ארבעה מקורות עיקריים בלשון העברית של הביטויים האידיומטיים, שנקבעו על פי תקופות הלשון שהם נוצרו בהם:

1. רובד לשון המקרא (1300-200 לפנה"ס):

לשון המקרא היא הלשון שנכתב בה רוב ספרי המקרא, והיא הלשון המדוברת בפי היהודים במחצית הראשונה של האלף הראשון לפני הספירה, והיא הצורה המתועדת הקדומה ביותר של השפה העברית.

ביטויים אידיומטיים מקראיים רבים משומשים היום בעברית החדשה, שהיו בשימוש לדורות רבים קודם לכן, יש ביטויים שנלקחו מהמקרא בצורה ישירה הן מבחינת הצורה והן מבחינת המשמעות, ויש ביטויים שקיבלו משמעות חדשה. לדוגמה: **דְּבָרֵי בָּלַע**: חרפות וגדופים, השמצות (רוזנטל, רוביק, 2009: 173), במקרא: " אֶהְבֶּתְּ כָּל דְּבָרֵי בָּלַע לְשׁוֹן מִרְמָה. " (תהלים, נב: 9).

" הוא אמר, נא לא ליפול מהכיסא, גם דברים נכונים. אז מה? זו סיבה ללכת שבי אחריו? זו סיבה להתעלם מדברי הבלע שהוא אומר? " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 4.9.2011).

הביטויים שמקורם בלשון המקרא שיעורם הוא (28%) מסך הכל של הביטויים, דבר זה מציין על תרומתו הבסיסית של רובד לשון המקרא (תנ"ך) בעיצוב צורתה של לשון העברית בכלל והעברית המודרנית במיוחד.

2. רובד לשון חכמים (חז"ל) (200 לפנה"ס – 600 לסה"ג):

לשון חז"ל היא העברית שבה נכתבה ספרות התנאים (חכמי המשנה), המכונה לשון חכמים א', וספרות האמוראים (חכמי התלמוד), המכונה לשון חכמים ב' (אלון, עמנואל ואחרים, 2006: 165).

ביטויים אידיומטיים רבים מלשון החכמים השתמש בהם בן דרור ימיני במאמריו, לדוגמה: **כפול כפול כול**: בכל היבט שהוא. לשון חכמים: " שלשה לא שלט בהן יצר הרע; אלו הן: אברהם יצחק ויעקב, דכתיב בהו, בכלי, מכלי, כל " (ת"ב בבא בתרא יז א) (רוזנטל, רוביק, 2009: 110).

" הנשיאה, דורית ביניש, דחתה את העתירה בכל מכל " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 16.12.2011).

שיעורם של הביטויים שמקורם הוא רובד לשון החכמים (חז"ל) הוא קטן יחסית (15%), מכיוון שבן דרור ימיני משתמש בלשון עברית מודרנית שהשפעתה של לשון החז"ל פחותה ביותר.

3. רובד לשון ימי הביניים (600 לסה'נ – 1800 לסה'נ):

בתקופת ימי-הביניים, המשתרעת על פני אלף ומאתיים שנה, מסוף המאה השישית עד סוף המאה השמונה-עשרה, אמנם נצטמצם ביותר השימוש בלשון העברית כלשון דיבור, איך היא לא חדלה מלהיות לשון חיה. היהודים דיברו בשפת הארץ שבה חיו, אך גם ללשון העברית יחדו שימושים. (צבי בצר, 2001: 17). לדוגמה: **חשבון נפש**: בדיקה עצמית מעמיקה וביקורתית. לשון ימי הביניים: "השער השמיני, שער חשבון הנפש – בחשבון האדם עם נפשו לאלוהים" (ספר חובות הלבבות שער ה – שער חשבון הנפש פתיחה). (רוזנטל, רוביק, 2009: 372).

" אלא **שחשבון נפש** מחייב גם התבוננות בגידולי הפרא שצמחו בתוכנו. " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 25.9.2012).

מספר הביטויים שמקורם היה ברובד לשון ימי הביניים הוא הקטן ביותר (6%), מכיוון שצורתה של העברית החדשה נשתנת בצורה גדולה בעת החדשה והתרחקה מאוד באופן וצורה מלשון ימי הביניים שהצטיינה בהשפעה מרובה ללשון הערבית בכל צדדיה המורפולוגיים, הסמנטיים והתחביריים.

4. רובד העברית החדשה ולשון ימינו (1800 לסה'נ – עד ימינו):

העברית החדשה כובשת בשנים האחרונות יותר ויותר את מקומה הראוי לה בין רבדיה ההיסטוריים של הלשון, המשמשים נושאים למחקרים בלשניים רבים ומגוונים. ואולם, עד לפני שנים מעטות הסתייגו מן החוקרים מהקצאת רובד לשוני נפרד לעברית זו בטענה, שעדיין אין התפתחותה של העברית בימינו טבעית דייה כהתפתחותן של לשונות אחרות, וכי היא נמצאת עדיין בשלבי התגבשותה.

נתחדשו בעברית החדשה ביטויים רבים שהפכו כחלק מרכזי בלשון, ושימשו בכל שכבות החברה הישראלית. המחברים הסופרים אימצו הרבה מצירופי הלשון בחיבוריהם, בן דרור ימיני שביץ מספר ניכר מביטויים אידיומטיים במאמריו, שהיו שאובים מרובד העברית החדשה. לדוגמה: **אין לו אָח וְרַע**: הופעתו בלעדית, אין לכך דוגמה נוספת (רוזנטל, רוביק, 2009: 38).

" שיח הזכויות, במתכונת שאין לה אָח וְרַע בעולם, צריך לגבור על זכותם של

היהודים למדינת לאום. " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 12.1.2012)

ביטויים רבים חדרו מלשונות של העמים הנוצרים, ומקורם דתי-תרבותי זר, אף כי הדוברים לא חשים בכך, וייתכן שאילו היו מודעים לדבר, היו נמנעים מלהשתמש בהם. לדוגמה: מלח הארץ (על פי מתי ה'יג), נושא את הצלב שלו (יוחנן יט, יז), זר של קוצים (מרקוס טו, יז) (מוצ'ניק, מלכה, 2003: 44-45).

העברית החדשה שאלה ביטויים אידיומטיים רבים מלשונות זרות בדרכים שונות, כדי למלא את החוסר בתחום זה, לדוגמה: **הוציא את השד מהבקבוק**: גרם בדבריו ובמעשיו להתפרצות סכסוך כבוש. אנגלית: the genie is out of the bottle, וכן ברוסית ובערבית. מקור הניב בסיפור מסיפורי אלף לילה ולילה, על דייג שהעלה ברשתו בקבוק נחושת. כשהסיר את הפקק, שעליו חותמו של שלמה המלך, יצא מהבקבוק שד ענק, שאיים להורגו. הדייג התחכם, וביקש מהשד חסד אחרון: שיראה לו כיצד שד גדול כל כך יכול להיכנס לתוך בקבוק. השד הצטמק ונכנס לבקבוק, הדייג מיהר ופקק אותו, וכך ניצל (רוזנטל, רוביק, 2009: 216-217).

" ראשית, אין שום "שד עדתי", והטענות נגד הגמוניה אשכנזית או בעד שוויון למזרחים אינן "הוצאת שד מבקבוק". " (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 17.1.2012)

רובד לשון העברית החדשה הוא הרובד השולט ובעל השיעור הגדול ביותר מבין כל רובדיה של לשון העברית, הוא זכה ל (51%) מסך הכל של הביטויים. דבר זה מציין שבן דרור ימיני נוטה להשתמש בביטויים אידיומטיים מובנים לכלל ובעלי משמעות פשוטה כביכול, מכיוון שלשון העיתונות קרובה ללשון היומיום, במילים אחרות, מובנה לכלל בני החברה, כדי להעביר את המסר שלה לכל הקוראים בקלות ובבהירות.

● פונקציות הביטויים האידיומטיים

הניתוח הלשוני-הקטטטיסטי של הביטויים האידיומטיים מוביל אותנו לכמה פונקציות עיקריות ששיחקו במאמר שהן:

● **שכנוע הנמען:** פונקציית השכנוע היא המרכזית מבין כל הפונקציות של הביטוי האידיומטי. המאמר נכתב למטרה אחת ויחידה והיא לשכנע את הקורא בנכונות דבריו של הכותב, ולשם כך הוא משתמש באמצעים רבים ומהם השימוש בביטויים האידיומטיים בעלי קונוטציה מובהקת, הן שלילית והן חיובית. בן דרור ימיני משמש באמצע זה באופן מיוחד, לפעמים רבים הוא מתחיל ומסכם את דבריו בביטוי אידיומטי כדי למשוך את תשומת ליבו של הקורא לנקודת המבט שלו. לדוגמה:

" **פה ושם**, כשהנושא עלה בפאנלים שבהם השתתפו בכירי המפלגות הגדולות, הם התנועעו בחוסר נוחיות בכיסאות שלהם." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 14.2.2012)

● **הבהרת הכוונה:** הכותב מנסה להבהיר ולהסביר את דבריו בוצרה מפורשת לכל הקוראים מבלי טשטוש או בלבול, הרעיונות המוצגות במאמר יהיו ידועות ומדויקות והכוונה קבועה מראש, למען כך הוא משלב ביטויים אידיומטיים במאמרו שמובילים את הקורא להתבונן היטב בכוונתו של הכותב. לדוגמה:

" עד שמישהו חרג משורת המקלה. רוב הציבור, אפשר להניח, לא ידע מי זה שרון גל, אף שהוא מגיש תוכנית כלכלית יומית בערוץ 10. בשבוע האחרון גל הפך לסמל. הוא עשה מה שכל המראיינים לפניו לא עשו - הוא העז, **סוף כל סוף**, להציג שאלות לדפני ליף." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 4.9.2011)

בן דרור ימיני משלב את הביטוי **סוף כל סוף** (העניין הסתדר לאחר ציפייה ממושכת) כדי להבהיר את כוונתו שהעיתונאי גל שרון הפנה את דבריו כלפי הפעילה החברתית דפני ליף (אחת ממארגני המחאה החברתית בישראל 2011) בצורה ישירה וגלויה לעין מבלי חוסר בהירות. השימוש בביטוי זה מוביל את הקורא להבין את כוונתו של הכותב בצורה מפורשת.

● **צרכים לשוניים – סגנוניים:** השימוש בביטויים אידיומטיים משחק תפקיד חשוב למלא חוסר לקסיקלי, אם אין צירוף לשוני חופשי הולם שיכול להביע את המשמעות המכוונת או יש לו אותו אפקט שמספק ביטוי אידיומטי, אז השימוש בביטוי אידיומטי יהיה הכרחי. לדוגמה הביטוי: **דעת קהל**: עמדה מקובלת או אווירה המשפיעה על מעשי השלטון (רוזנטל, רוביק, 2009: 189), אין לו מקביל מתאים בעברית.

" אפשר להניח שאלה שהתקשרו אינם מייצגים את כלל **דעת הקהל**, אבל רק הם עלו לשידור." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 20.11.2012)

לפעמים השימוש בביטוי אידיומטי תלוי בשימושים סגנוניים, כלומר הכותב משתמש בביטוי לשם כך הבלטת יכולתו הלשונית, הסגנונית או התרבותית, ולפעמים מרצון לקשט את הטקסט בביטויים לא שגרתיים כדי ליצור אווירה מעניינת שמושכת את תשומת ליבו של הקורא.

חשוב לציין שהשימוש בביטויים אידיומטיים מוביל לחיסכון וצמצום במילים, משום שביטוי אידיומטי יכול לתת את המשמעות הרצויה במילים מעטות, לדוגמה: **גילוי נאות**: הכרזה של אדם על כך שהוא קשור בנושא בו הוא דן. בתחום העסק-משפט: הצגה עצמית מלאה ואמינה של מצב עסקי (רוזנטל, רוביק, 2009: 160).

"אתחיל בגילוי נאות. לפני שמונה שנים זכיתי בפרס ביקורת התקשורת של "האגודה לזכות הציבור לדעת." (ימיני, בן דרור, www.nrg.co.il, 28.8.2012)

• המסקנות

1. חקר הביטויים האידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני מביא אותנו לכמה מסקנות:
 1. הביטוי האידיומטי מתאפיין במאפיינים עיקריים: מתהווה משתי מילים או יותר, המשמעות הכללית שונה מהמשמעות המילולית של המילים המרכיבות אותו, אי אפשר להמיר, להוסיף או להחליף אחד ממרכיביו מבלי לפגוע במשמעותו, אי אפשר לשנות את סדר המילים שלו.
 2. בן דרור ימיני מרבה להשתמש בביטויים אידיומטיים במאמרים שדנו בסוגייה: פוליטית, חברתית, כלכלית וכו' החשובה לדעתו, כדי להמחיש את נכונות דבריו ולשכנע את הקורא.
 3. בן דרור ימיני בעל שיטת שימוש מיוחדת בביטויים האידיומטיים, הוא מתחיל או מסיים את דבריו בביטוי אידיומטי או מפרידו בטקסט על ידי סימני פיסוק, כדי לשים דגש על חשיבותו ומרכזיותו של הביטוי במאמר.
 4. השימוש בביטויים אידיומטיים משקף את הרמה הלשונית של כותב המאמר ומעשיר את הטקסט ואת המשמעות הכללית שלו במספר מילים מועט.
 5. השימוש בביטויים אידיומטיים נחשב כטכניקה חשובה בכתיבת המאמר בכלל ומאמר הפוליטי במיוחד, מכיוון שהיא משקפת את יכולתו הלשונית, הסגנונית, התרבותית של העיתונאי.
 6. מבחר הביטויים האידיומטיים של ימיני מציין שהוא אינו מעדיף מקור לשוני אחד על שני, רובד לשון המקרא (28%), רובד לשון חכמים (15%), רובד לשון ימי הביניים (6%), רובד העברית החדשה ובת ימינו (51%).
 7. הביטויים האידיומטיים במאמרי ימיני מתהווים מארבע סוגים: צרף, ניב, פתגם ומשל.
 8. המבנים התחביריים של הביטויים במאמרי בן דרור ימיני היו: צירופים שמניים (53%), צירופים פועליים (16%), צירופי יחס (19%) ומשפטים פשוטים (12%).
 9. הביטויים האידיומטיים משחקים פונקציות רבות במאמר הפוליטי מהן: שכנוע הנמען, הבהרת הכוונה, צרכים לשוניים – סגנוניים.

רשימת המקורות

• מקורות עבריים

1. אבן שושן, אברהם (1979). **המילון החדש**, כרך שלישי, הוצאת קריית ספר בע"מ, ירושלים.
2. אלון, עמנואל ואחרים (2006). **הטקסט הכתוב בעברית בת ימינו, מאפיינים מבניים, תחביריים ולקסיקליים**, הוצאת מכון מופ"ת, ישראל.
3. בן אור (אורינבסקי), א (1963). **לשון וסגנון**, ספר ראשון, הוצאת ספרים יזרעאל בע"מ, תל-אביב.
4. בן שחר, רינה (1990). **סגנון הסיפור, הלשון, הסגנון ולשון הספרות**, יחידה 9-10, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.
5. בצר, צבי (2001). **פרקים בתולדות הלשון העברית, החטיבה הביניימית, יחידה 7**, האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.
6. ווהל, אריה (2001). **קריאה- תיאוריה ומעשה: לומדים ומלמדים אוריינות, כרך ב'**,

- האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
7. וולפספלד, גדי (2012). **תקשורת פוליטית: חמישה דברים שחייבים לדעת**, בית ספר סמי עופר לתקשורת, המרכז הבינתחומי הרצליה.
8. ירקוני, רבקה (2004). **פרקים בתולדות הלשון העברית, החטיפה הקלאסית, יחידה 1**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
9. לוי, דולי (2014). **אפקטים קומיים כסוגלים (מאפיינים) סגנוניים בכתיבתו העיתונאית של מאיר שלו**, בתוך: כתב עת הומור מקוון – גיליון מס' 3.
10. לוי, חנה (2008). **דרכי הוראה, פנינים בלשונו: הוראת פתגמים, ניבים וצירופים**, בתוך: כתב עת הד האולפן החדש - להנחלת העברית ותרבותה החדש, גיליון 94, משרד החינוך, תל-אביב.
11. מוצ'ניק, מלכה (2003). **לשון, חברה ותרבות, כרך ג' פרקים 7-8**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
12. מרהון חמד, חאמד (2015). **תפקיד הסלנג הישראלי בטרמינולוגיה הפוליטית**, עבודת מחקר תואר שלשי, אוניברסיטת בגדאד.
13. ניר, רפאל (1989). **סמאנטיקה עברית, משמעות ותקשורת, יחידה 1-3**, האוניברסיטה הפתוחה.
14. ניר, רפאל (1993). **דרכי היצירה המילונית בעברית בתזמנו**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
15. ניר, רפאל (1993). **מבוא לבלשנות, יחידה 10-11-12**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
16. סילוני, טל והדר קלונובר (2011). **אחסון ניבי לשון והלקסיקון המנטלי**, בתוך: שפה ומוח כתב עת למחקרים בנושאי אפזיה, דיסלקסיה, דיסגרפיה, התפתחות השפה, עיבוד שפה ושפה במוח, גיליון 10, הוצאת מעבדת שפה ומוח, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל-אביב.
17. פרוכטמן, מאיה ואחרים (2001). **ניבון אריאל, ניבים, פתגמים אמרות מחיי האדם**, הוצאת קוראים, ישראל.
18. פרילוק, ניצה (1999). **"היה לי יום כחול..." שימושים מטפוריים והוראתם בטקסט הלא-ספרותי**, איגרת מידע מ"ז, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, ישראל.
19. פרילוק, ניצה (תשס"ב) **הפתגם - מלח הדיבור, אפיונים תחביריים וסמנטיים וברטוריקה של הפתגם**, איגרת מידע מ"ט, ישראל.
20. פרנקל, יונה (1996). **מדרש ואגדה, כרך ב, יחידות ד-ז**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.
21. רוזנטל, רוביק (2006). **מילון הסלנג המקיף, הוצאה לאור כתר, ירושלים, מהדורה רביעית**.
22. רוזנטל, רוביק (2009). **מילון הצירופים, 18.000 מטבעות לשון בעברית החדשה: מקורות, גלגולים, שימושים**, הוצאת כתר, ירושלים.
23. שלזינגר, יצחק (1994). **פרקים בתולדות הלשון העברית, יחידה 11**, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב.

• **מקורות ערביים**

1. أبو زلال، عصام الدين عبد السلام (2005): **التعابير الاصطلاحية بين النظرية والتطبيق**, دار الوفاء لدنيا الطباعة والنشر، الإسكندرية.
2. أبو زيد، فاروق (1985)، **فن الكتابة الصحفية**، مكتبة مدبولي، القاهرة.
3. أدهم، محمود (2010)، **فنون التحرير الصحفي بين النظرية والتطبيق، المقال الصحفي**، مكتبة الانجلو المصرية، القاهرة، ط 1.
4. أدهم، محمود (بدون تاريخ): **المقال الصحفي**، مكتبة الأنجلو المصرية.

5. الحديدي، عبد اللطيف محمد السيد (٢٠٠٣)، فن المقال في ضوء النقد الأدبي، الدار الإسلامية للطباعة والنشر، ط ٣، مصر.
6. شهاب، موسى علي (٢٠١٢)، اتجاهات معاصرة في كتابة المقال الصحفي، دار أسامة للنشر، عمان، ط ١.
7. عابد، رسمي علي (٢٠١١): مهارات التطبيقات المصرفية والإملاء والترقيم، دار يافا العلمية للنشر والتوزيع.
8. عمر، أحمد مختار (١٩٨٨)، علم الدلالة، عالم الكتب، الطبعة الثانية، الإسكندرية.
9. نجم، محمد يوسف (١٩٦٦)، فن المقالة، دار التعارف، بيروت، ط ٤.
10. ياسين، عبد القادر (٢٠١١)، الصحافة سيف ودرع، مكتبة جزيرة الورد.

• מקורות לועזיים

1. fabb ,Nigel (2005): **sentence structure**, second edition, publishing Rutledge, USA.

נספח: הביטויים אידיומטיים במאמרי בן דרור ימיני

תאריך	כותרת המאמר	ביטוי
27.3.2011	אל תתנו להם מבצע	אין חיה פזאת
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	אין לו אף ורע
16.12.11	אויבי הציונות	אין מה לדאג
12.11.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	אין שום סיבה למסיבה
8.11.2011	אימפריאליזם שיפוטי	אל דאגה
16.12.11	אויבי הציונות	אנשי רוח
16.12.11	אויבי הציונות	באין מפריע
16.12.11	אויבי הציונות	בכול מכול
23.8.2011	באיזה צד שרה בסוגיית ההגירה?	בכל מקרה
8.1.2012	הדיל שמנצח את הבעיה בעליון	בסופו של דבר
16.8.2011	אין צורך באויב	גידולי פרא
28.8.2012	ביקורת התקשורת	גילוי נאות
28.8.2012	ביקורת התקשורת	דא עקא
4.9.2011	אויבי המחאה	דברי פלע
16.12.11	אויבי הציונות	דגל שחור
8.5.2012	דין אחד לכולם	דיני קניין
20.11.2012	בכייני ההסברה	דעת הקהל
30.12.11	בזכות הפרדה	דרכי נועם
17.1.2012	אין שדים	הוצאת שד מבקבוק
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	היה לא יהיה
21.6.2012	ביקורת הרסנית	הנדסת אנוש
12.2.2012	אל תתפטרו!	הפקת לקחים
14.2.2012	איוולת הפריימריז	הקו הירוק
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	הרים את הכפפה
3.4.2012	בגידת השמאל	השקפת עולם

27.3.2011	אל תתנו להם מבצע	זרק אותו לקרשים
17.1.2012	הגזענות איננה בטענות לאפליה אלא בעצם הגדרת המחאה "שד עדתי"	חבר מביא חבר
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	חד הקניית
28.10.11	אביב הג'יהאד	חוג הסילון
24.5.2012	אין הצדקה לאלימות שראינו בדרום תל אביב	תף מפשע
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	חשבון נפש
16.12.11	אויבי הציונות	טול קורה מבין עיניך
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	טחו עיני מראות
28.10.11	אביב הג'יהאד	יד נעלמה
13.12.2011	דמוגיה דמוגרפית	יוצא לאור
13.12.2011	דמוגיה דמוגרפית	ירד האסימון
30.12.11	בזכות ההפרדה	ירחיק לכת
27.3.2011	אל תתנו להם מבצע	יש ויש
30.12.11	בזכות ההפרדה	יש מאין
20.3.2012	גיבוי נאור לטרור	ישר לענין
3.4.2012	בגידת השמאל	כאין וכאפס
12.2.2012	אל תתפטרו!	כבודו במקומו
28.10.11	אביב הג'יהאד	פהאי לישנא
12.4.2012	אשמת נתניהו	כל הכבוד
30.10.2012	ההתנצלות שלא הייתה	כל כולה כל פולו
13.12.2011	דמוגיה דמוגרפית	לאו דוקא
21.6.2012	ביקורת הרסנית	לגופו של עניין
30.12.11	בזכות ההפרדה	להלך אימים
12.2.2012	אל תתפטרו!	לו יהי
13.11.2011	דילמת הלגיטימציה	ללתוך על הדוושה
4.9.2011	אויבי המחאה	ללכת שבי ה
28.8.2012	ביקורת התקשורת	לסגור אתו חשבון
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	לעזאזל!
28.8.2012	ביקורת התקשורת	לעניות דעתי
27.3.2011	אל תתנו להם מבצע	לקח על עצמו אחריות
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	לשם שמים
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	מאחורי הקלעים
17.7.2012	אקטיביזם מסוכן מימין	מפית ומחויץ
4.9.2011	אויבי המחאה	מוצא חן
16.8.2011	אין צורך באויב	מחלות ילדות
28.10.11	אביב הג'יהאד	מפאן ואילך
9.8.2011	איך מונעים חורבן	מכנה משתף
12.4.2012	אשמת נתניהו	מנהרת הזמן

12.4.2012	אשממת נתניהו	מס שפתיים
17.7.2012	אקטיביזם מסוכן מימין	משא נפש
20.11.2012	בכייני ההסברה	נפל מהרגלים
13.12.2011	דמוגויה דמוגרפית	נפל נשדוד
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	נתפנו לו עלילות
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	נתן את הטון
28.10.11	אביב הג'יהאד	נתן היתר
3.4.2012	בגידת השמאל	סדנא דארעא חד הוא
24.5.2012	אין הצדקה לאלימות שראינו בדרום תל אביב	סדר יום
21.6.2012	ביקורת הרסנית	סדר עדיפיות
13.12.2011	דמוגויה דמוגרפית	סוף פל סוף
28.8.2012	ביקורת התקשורת	סימן דרך
30.12.11	בזכות ההפרדה	עושה חיים
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	על חידו של קול
16.8.2011	אין צורך באויב	עמד על רגליו
27.3.2011	אל תתנו להם מבצע	עשה (לו) בית ספר
14.2.2012	איוולת הפריימריז	פה ושם
8.1.2012	הדיל שמנציח את הבעיה בעליון	פועל יוצא
12.4.2012	אשממת נתניהו	פצצת זמן
28.8.2012	ביקורת התקשורת	פרה קדושה
16.12.11	אויבי הציונות	קו אדום
12.1.2012	אם חוק האזרחות היה נפסל - הייתה זו רעידת אדמה	קודש הקודשים
13.12.2011	דמוגויה דמוגרפית	קורע לב
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	קורת גג
25.9.2012	אשמנו, בגדנו, חטאנו: חשבון נפש לאומי	קצה הקרחון
16.12.11	אויבי הציונות	רוח רעה
15.2.2011	אין הבדל בין "הרב" ליאור למסית משמאל	רועה רוח
17.1.2012	הגזענות איננה בטענות לאפליה אלא בעצם הגדרת המחאה "שד עדתי"	ריבוננו של העולם
30.12.11	בזכות ההפרדה	שוב ושוב
14.2.2012	איוולת הפריימריז	שומר נפשו
8.11.2011	אימפריאליזם שיפוטי	שטיפת מוח
17.7.2012	אקטיביזם מסוכן מימין	שכל ישר
28.10.11	אביב הג'יהאד	שפיכות דמים
21.6.2012	ביקורת הרסנית	שקול דעת
17.1.2012	אין שדים	תוכו פכרו

Abstract

The function of the idiomatic Expression in the political articles Ben-Dror Yemini, for example Study analysis – pragmatic Study

By HAMID MRHOON HAMD

This research sheds lights on one of the important rhetorical linguistics methods, which is the idioms phrase and its use in the Israeli political article. By the studying of its most prominent types and different grammatical structures, and its deliberative function. The application of this study was the articles of the Israeli journalist Ben-Dror Yemini. Which were published on the website of Israeli newspaper " Maariv" in (2011-2012).

This research is divided into two devotions: theoretically and practically. The theoretical side included an introduction to identify the article generally, and the political article. Practically with a review of the most important definitions concerned with the idioms phrase and showing its most important features. The practically sides interested in observation of the most prominent types of the idioms phrase and its grammatical structures in articles of Ben-Dror Yemini in order to reach to the most important deliberative functions performed by idioms phrase in political article.

The research finds that the idioms phrase has its own lexical semantic and grammatical structure can't be compromised without prejudice to the general meaning of the idioms phrase and also find that the most prominent grammatical structures of the idioms phrase in Ben-Dror Yemini articles were (the nominal phrase, the verbal phrase prepositional phrase and simple phrase).

The most prominent functions performed by idioms phrase are: convince the receiver, demonstrate of intention and different linguistics and stylistic functions.

الهوامش

* راوي لציין שיש כינויים רבים לביטוי אידיומטי מהם: צירוף מילים, צירוף כבול, צירוף לשוני, צירוף מילוני, צירוף קולקטיבי, מטבע לשון ועוד, אבל אנו מעדיפים להשתמש במונח ביטוי אידיומטי מכיוון שהוא נפוץ בשימוש כללי ובעל משמעות מקיפה .

* **בן דרור ימיני:** הוא עיתונאי, עורך ופובליציסט ישראלי, נולד להורים ממוצא תימני בשנת 1954. הוא מאמרים רבים בעיתונים שונים מהם: ידיעות אחרונות ומעריב. ימיני זיהה עצמו כאיש שמאל ציוני. הוא תומך במדינה פלסטינית לצדה של מדינת ישראל ובחלוקת ירושלים במטרה לפתור את הסכסוך הישראלי-פלסטיני. הוא תומך בפתרון של הפרדה בין ישראל לפלסטינים, הוא מתנגד חריף לזכות השיבה וטוען שזו בעצם דרישה לחיסול ישראל. ימיני תומך בהסכם שלום עם הפלסטינים על בסיס יוזמת ז'נבה.

* **מענתק סמנטי** (semantic shift): שינוי שחל במשמעות של לקסמה: תוספת של סמנטמה או המרה של סמנטמה קיימת בסמנטמה חדשה. לדוגמה: המילה "אחות" עברה מענתק סמנטי, היא מציינת בעברית החדשה "בעל מקצוע, שהוסמכה לטיפול בחולים" (ניר, רפאלי, 1993: 194)